ANDRZEJ F. DZIUBA*

ŁÓWICZ

Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Tysiąclecia i ewangelizator, redakcja naukowa ks. Marian Kowalczyk SAC, ks. Czesław Parzysz SAC, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012, ss. 419.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2013.057>

Dzieje Kościoła w Polsce szczególnie, od czasów abp. Mikołaja Trąby (1412–1422), a więc Soboru w Konstancji (1414–1418), znaczone są posługą Prymasów Polski (Primas Regni). Wówczas to bowiem arcybiskupi gnieźnieńscy otrzymali ten honorowy tytuł. Na przestrzeni dziejów wpisali się oni szczególnie wyraźnie, nie tylko w płaszczyzny wiary i posługi ewangelizacyjnej, ale także w wielorakich sferach społeczno-politycznych i kulturowych. Z czasem to także dalsze tytuły i funkcje m.in. *legatus natus*, przywilej purpurowych szat czy „interreks”.

W tej długiej linii prymasowskiej, w drugiej połowie XX wieku, wyjątkowe miejsce zajmuje Sługa Boży kardynał Stefan Wyszyński (1901–1981). Jego posługa prymasowska w latach 1948–1981 przypadła na wyjątkowy czas dziejów Polski i Kościoła. Zmagania po II wojnie światowej znaczone totalitarnym systemem komunistycznym w znacznym stopniu wpływały na problemy Ojczyzny oraz misji duszpasterskiej Kościoła. Zresztą swe przemiany przeżywał także sam Kościół wśród

* Bp Andrzej F. Dziuba – mianowany biskupem łowickim 27 marca 2004 r. Przewodniczący Rady Naukowej Konferencji Episkopatu Polski od 14 marca 2007 r.

których szczególnym tchnieniem Ducha Świętego był Sobór Watykański II ze swym *aggiornamento*. W konsekwencji jakże innym stał się Kościół, choć może czasem te nowość i jej oczekiwano odczytano opacznie, wręcz źle.

Oto w Bibliotece Instytutu Teologii Apostolstwa w Warszawie – Ołtarzewie, prowadzonego w ramach Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego ukazał się już 12 tom tej serii. Tym razem jest on w całości poświęcony Prymasowi Tysiąclecia. Jest to bardzo zasłużona seria, bowiem przybliżyła ona szerszemu gronu czytelników wiele cennych opracowań i studiów.

Książkę otwiera spis treści (s. 5–7), wykaz skrótów (s. 9–10) oraz wprowadzenie zredagowane przez ks. M. Kowalczyka (s. 11–19). Następnie bogaty materiał podzielony został na trzy duże części, a te z kolei na szczegółowe bloki tematyczne.

Pierwsza część opatrzona została tytułem: *Osoba i zamysł ewangelizacyjny Prymasa Tysiąclecia* (s. 21–141). Oto autorzy i tematy podjęte w tym bloku: o. Gabriel J. Bartoszewski OFMCap, *Osoba i świętość Sługi Bożego Stefana kardynała Wyszyńskiego, prymasa Polski* (s. 23–46); ks. Eugeniusz Weron SAC, *Duchowość prymasa Stefana Wyszyńskiego w świetle „Zapisków więziennych”* (s. 47–58); Jolanta Ewartowska, *Ojcostwo Boga w teologicznej myśli kardynała Stefana Wyszyńskiego* (s. 59–65).

Oto następne teksty tej części: ks. Jerzy Lewandowski, *Teologia Eucharystii kardynała Stefana Wyszyńskiego urzeczywistnieniem komunii z Bogiem* (s. 66–73); ks. Mirosław Kowalczyk, *Teologia narodu prymasa Stefana Wyszyńskiego* (s. 74–81); ks. Andrzej Pelc SAC, *Prymasa Tysiąclecia duchowość pracy ludzkiej* (s. 82–90); ks. Czesław Parzyszek SAC, *Kardynał Stefan Wyszyński i jego relacje z pallotynami* (s. 91–106); *Przesłanie Prymasa Tysiąclecia do pallotynów* (wprowadzenie, wybór i przygotowanie do druku ks. Marian Kowalczyk SAC) (s. 107–141).

Uaktywnienie ewangelizacji wobec zagrożeń wiary to tytuł drugiej części prezentowanego zbioru (s. 143–284). Na ten zbiór składają się w kolejności następujące teksty: ks. Paweł Góralczyk SAC, *Pasterska troska Prymasa Tysiąclecia o kształtowanie prawego sumienia człowieka i narodu* (s. 145–156); ks. Alfred Dyr SAC, *Posłannictwo kapłana w ludzie Bożym w ujęciu Stefana kardynała Wyszyńskiego* (s. 157–174); ks. Czesław Parzyszek SAC, *Prymas Wyszyński wobec wspólnot zakonnych* (s. 175–199); ks. Marian Kowalczyk SAC, *Formy apostolskiej aktywności*

świeckich w prymasowskim posługiwaniu Stefana kardynała Wyszyńskiego (s. 200–223).

Te problematykę kontynuują: ks. Adam Skreczko, Małżeństwo i rodzina w urzeczywistnianiu programu Wielkiej Nowenny przed tysiącleciem chrztu Polski – inspiracje kardynała Stefana Wyszyńskiego (s. 224–237); Barbara Dawidowska, Godność kobiety w nauczaniu Stefana kardynała Wyszyńskiego (s. 238–253); ks. Wojciech Osiał, Cechy głosiciela Słowa Bożego w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego. Aktualność prymasowskiego nauczania dla katechezy dzisiaj (s. 254–270); Krzysztof Dżimiński, Kształtowanie młodzieży w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego (s. 271–274); ks. Zenon Hanas SAC, Redaktorska i publicystyczna działalność kard. Stefana Wyszyńskiego (s. 275–284).

Część trzecia podejmuje temat: *Maryjna droga ewangelizacji* (s. 285–414). Ten blok stanowią teksty następujących autorów: o. Stanisław Piętka OFMConv, Prymas Tysiąclecia jako apostoł Niepokalanej (s. 287–293); ks. Tomasz Skiniński SAC, Apostolskie znaczenie Ślubów Jasnogórskich Narodu Polskiego – kontekst historyczny (s. 294–310); ks. Grzegorz Marczuk SAC, Kardynał Wyszyński – ten, który złożył los Polski w ręce Maryi (s. 311–322); ks. Marian Kowalczyk SAC, Zaangażowanie Prymasa Tysiąclecia i biskupów polskich na rzecz uroczystego ogłoszenia przez Pawła VI Najświętszej Maryi Panny Matka Kościoła oraz teologiczna wymowa tytułu (s. 323–349).

Także dalsze teksty koncentrują się wokół problematyki mariologicznej: ks. Janusz Łuczak SAC, Maryja, Matka Kościoła (implikacje ewangelizacyjno-pastoralne) (s. 350–353); ks. Kazimierz Czulak SAC, Apostolski wymiar Milenijnego Aktu Oddania w Niewolę Miłości za Wolność Kościoła w Polsce i Świecie (s. 354–366); ks. Gerard Gromowski, Prymas Tysiąclecia i koronacje wizerunków Maryi w polskich sanktuariach (s. 367–382); Karolina Gołaszewska, Maryja jako ikona kobiety w zaangażowaniu ewangelizacyjnym Stefana kardynała Wyszyńskiego (s. 383–404); ks. Ireneusz Kamionka, Osobisty charakter maryjny w posłudze ewangelizacyjnej dla Kościoła Sługi Bożego Stefana kardynała Wyszyńskiego (s. 405–411); o. Jerzy Tomziński ZP, Czuwania soborowe z Maryją Jasnogórską (s. 412–414).

W końcu dodano jeszcze Modlitwę o beatyfikację Stefana kardynała Wyszyńskiego (s. 415). Poza częścią treścią zamieszczono jeszcze następujące informacje: Wyższe Seminarium Duchowne Księży Pallotynów w Ołtarzewie (s. 416); Informacja o studiach w Instytucie Teologii

Apostolstwa (s. 417); Informacje o niestacjonarnych studiach doktoranckich i podyplomowych w Instytucie Teologii Apostolstwa (s. 418–419).

Wydaje się, że już samo przywołanie tytułów poszczególnych tekstów jest wystarczającym wprowadzeniem w jej zawartość treściową. Zatem jak słusznie wskazuje autor wprowadzenia w prezentowanym zbiorze „najpierw odnajdziemy cykl artykułów dotyczących osoby i zamysłu ewangelizacyjnego Prymasa Tysiąclecia, w których kard. Wyszyński jawi się jako wytrwały ewangelizator” (s. 13). Faktycznie materiały te są jeszcze jednym potwierdzeniem geniuszu duszpasterskiego Prymasa Tysiąclecia.

Z kolei pisze dalej ks. prof. Marian Kowalczyk SAC „w drugiej części publikacji zwraca się uwagę na formy uaktywnienia dzieła ewangelizacyjnego wobec zagrożeń wiary Kościoła w Polsce, które w innej postaci nadal są aktualne, jako że większość zdecydowanych marksistów, którzy za czasów kard. Wyszyńskiego szkodzili Kościołowi i ateizowali naród, przekształca się dziś znienacka w postmodernistów, głoszących kompletny relatywizm poznawczy i moralny oraz skrajny, nieliczący się z dobrem wspólnym indywidualizmu, a także praktyczny materializm” (s. 15). To twórcze wskazanie na pewne aktualności prymasowskiego nauczania, mimo zmieniających się okoliczności.

Trzecia zaś część ma charakter wybitnie maryjny i mariologiczny. To także dotknięcie ważnego wycinka całej wizji teologicznej ewangelizacyjnej posługi Kościoła. Maryjne i mariologiczne miejsce Bogurodzicy jest swoistym specyfikiem nauczania Prymasa Tysiąclecia oraz kod jego planów duszpasterskich.

Całość prezentowanej książki jest to dość wyrazisty zbiór tekstów ciekawych autorów, reprezentujących zwłaszcza środowisko Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Zatem dwa wiodące centra naukowe w zakresie teologii w Polsce. Niemal wszyscy autorzy zasadniczo znani są już z wielu wcześniejszych studiów i publikacji w zakresie podejmowanej problematyki. Należy zatem sądzić, iż są to coraz bardziej dojrzałe owoce ich badań i przemyśleń naukowych. Trzeba dodać, że niektóre zamieszczone tu teksty są przedrukami lub ukazują się po pewnych modyfikacjach (np. ks. E. Weron SAC, o. J. Tomziński ZP).

Natomiast bardzo zróżnicowana jest baza źródłowa oraz bibliograficzna poszczególnych tekstów, zwłaszcza w zakresie przywoływanych źródeł oraz literatury. Wykaz skrótów nie obejmuje wielu innych

stosowanych w przypisach, np. "WOF" (s. 287), "INLP" (s. 167), "BP" (s. 158, 160), "PSB" (s. 25). Dla pełni obrazu trzeba dodać, że są one jednak w większości wyjaśnione w samych przypisach. O. J. Tomziński jest członkiem Zakonu paulińskiego, stąd spolszczony skrót zakonny to „ZP” lub łaciński: „OSPPE” (s. 7, 412). Szkoda, że w wielu miejscach nie stosuje się uproszczonego opisu bibliograficznego w przypadku ponownego powoływania się na to samo dzieło. Oczekiwane jest także ujednolicenie przypisów w całości publikacji, a przynajmniej choćby w poszczególnych artykułach. Wydaje się, że wiele tych oraz innych uwag czy nieścisłości usunęłaby odpowiednia korekta i ograniczone zaufanie do komputera.

Wydaje się, że „książka nosząca tytuł *Kardynał Stefan Wyszyński. Prymas Tysiąclecia i ewangelizator* jest wyrazem troski o zadania ewangelizacyjne, stojące przed nami na polskiej ziemi, aby – jakby to powiedział wielki Prymas – w ojczyźnie naszej zaprzestano walki z Chrystusem, z Jego Krzyżem i Ewangelią, z Kościołem i jego pasterzami” (s. 12). W jakimś sensie to stwierdzenie ma nadal w sobie pewną aktualność, jako swoiste oczekiwanie wobec miejsca i czasu ewangelizacji. Owo dramatyczne zmaganie się szczególnie ważnych wartości towarzyszyło dziejom Polski i Kościoła nie tylko w przeszłości. Dziś przybiera ono inne formy, ale faktycznie znów stawia pytania o wartości, o ich twórcze rozeznanie oraz wierność im.

W zawartych w książce aż 26 tekstach dobrze wybrzmiewa szerokie bogactwo życia, nauczania oraz posługi prymasowskiej Stefana kard. Wyszyńskiego. Faktycznie ukazuje się on jako wielki oraz gorliwy głosiciel Ewangelii, a także jej więzień dla Królestwa Bożego. Był on w tym względzie niestrudżonym siewcą Bożego Słowa i stąd w pełni zasługuje na tytuł ewangelizator. Co więcej, jak m.in. wskazuje uwięzienie, jego słowo zostało ubogacone i umocnione dawanym świadectwem, a to współcześnie jest szczególnie istotne.

Wydaje się, że w pasterskiej posłudze Prymasa Tysiąclecia można już doszukać się pewnych elementów nowej ewangelizacji, choć wówczas jeszcze nie operowano wyraźnie tym terminem. Jednak w praktyce to było już wówczas odważne odczytywanie znaków czasu i dostosowywanie do nich przekazu ciągle tej samej Ewangelii. Sam mówił kiedyś proroczo: „Ewangelizacja jest miłością, przekazywaniem miłości, pielęgnowaniem, rozwijaniem, udzielaniem miłości. [...] Dać miłość, przekonać o miłości, powiedzieć, że Bóg jest Miłością i że kto w miłości trwa, w Bogu trwa,

a Bóg w nim". Książka ta jest właśnie interesującym przybliżeniem kardynała Stefana Wyszyńskiego jako siewcy miłości.

Trzeba dodać jeszcze jeden wątek. Prezentowany zbiór może także być użyteczny w szerzeniu kultu i budowaniu atmosfery w oczekiwaniu na beatyfikację Prymasa Stefana Wyszyńskiego, która – dzięki staraniom kard. Józefa Glempa – została oficjalnie rozpoczęta w Warszawie, dnia 20 maja 1989 roku. Proces ten na terenie archidiecezji warszawskiej został zakończony dnia 6 lutego 2001 roku. Akta procesowe zostały przekazane do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie. Dziś zatem jest oczekiwanie na orzeczenie heroiczności cnót i podpisanie przez papieża stosownego dekretu oraz wymagany cud.